

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra biblických věd

Exegeze úryvku Iz 7,10-17

<i>Student:</i>	Jaroslav Fogl
<i>Obor:</i>	teolog
<i>Forma studia:</i>	prezenční
<i>Vyučující:</i>	Mgr. Radek Matuška
<i>Ročník:</i>	třetí
<i>Akademický rok:</i>	2004/2005
<i>Datum:</i>	5. 2. 2005

Úvod

Když jsem poprvé uslyšel o tom, že bych měl dělat exegezi některého z úryvků Starého zákona, přejel mi mráz po zádech, protože nikdy jsem neměl představu o tom, co to exegeze znamená. Samozřejmě jsem už slyšel některé odborníky rozebírat určitý úryvek Písma, ale přesto představu jsem o tom nikdy neměl.

Proto se budu snažit celou moji práci koncipovat na historicko-kritické analýze textu a některá slova, která si sama o sobě zasluhují rozbor a speciální pozornost, rozvedu do větší šíře. Proto doufám, že se mi podaří všechny poznatky srovnat do určitého logického rámce, který pomůže osvětlit celou problematiku tohoto úryvku.

1. Postava proroka Izaiáše

1.1. Život proroka Izaiáše

Prorok Izaiáš se narodil okolo r. 765 před Kr. a byl synem Ámose (někdo jiný než prorok). Byl ženat a měl dva syny. Jeden se jmenoval Šearjasúb, což znamená „zbytek se vrátí z boje“ nebo „zbytek se obrátí k Bohu a bude zachráněn“; druhý syn se jmenoval Maher-šalal-chašbaz, což znamená „rychle za kořistí spěchá lupič“ a naznačuje, co má nastat; dříve než dítě promluví, Damašek a Samaří připadnou za kořist asyrskému králi.¹

Prorok měl blízký příbuzenský vztah ke královskému dvoru, protože podle talmudu byl synovcem krále Amasjáše a mimoto ho poutalo také úzké přátelství k osobě velekněze. Přestože byl ze vzešeného rodu, zabýval se prostým lidem a byl tedy velikým demokratem. Vzdělání, jehož se mu dostalo na královském dvoře mu umožnilo psát a kázat na tehdejší dobu tolik vytříbeným a krásným prozaickým stylem, čímž si získal srdce lidu. Židé od počátku milovali jeho jiskřivou prózu proloženou skvělými metaforami. Ale důležitějším než jazyk bylo jeho myšlení: Izaiáš postrkával lidstvo k novým morálním i teologickým objevům.²

Izaiáš působil za vlády čtyř judských králů: Azarjáše, Jótama, Achaza a Chizkijáše, což je doba, která zahrnuje zhruba celé století (781 – 687). Tato desetiletí patří k nejpohnutějším v dějinách předního orientu. Bylo to ovšem období, kdy oba izraelské státy prožily svůj poslední rozkvět, protože moc Aramejců byla zlomena r. 803 asyrským králem Adad-nirarim III a také Asýrie hned nato ochabla ve svých výbojích. Ke konci vlády krále Azarjáše a Jorobeáma se chopil v Asýrii moci král Tiglat-pileser III. (747 – 727), zvítězil nad Damaškem, Izraelem i Babylónem. To se nelíbilo Izraelskému králi Pekachovi a spolčil se s aramejským králem Resínem, kteří nutili judejského krále Achaza ke vstupu do protiasyrské koalice. Achaz se v tísní obrací na asyrského krále, protože Judeu napadli Izraelci i vojáci z Damašku.

Prorok Izaiáš vybízí Achaze, aby nejednal neuváženě, ale panovník na to nedbal. Asyřané dobývají další severoizraelské území, dobývají Damašek a roku 721 padá Samaří jako poslední zbytek severoizraelského království.

Mezitím se stává spoluvladařem Achazovým jeho syn Chizkijáš, který přes neustálý tlak ze strany Egypta, spiknout se proti Asýrii, podlehne a zapojí se do spiknutí. Asýrie jako odvetu dobyje Ašdód, ale Jeruzalém ušetří. Při novém Chizkijášově pokusu střást asyrské jho, asyrský král

¹ Srov. HOCHMAN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci – Rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské.* díl 5. Praha: Zvon 1990, s. 189. ISBN 80-7113-027-3 a BOTEK, ANTON. *Úvod ku knihám Starého zákona podla Jeruzalemskej biblie.* Bratislava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2004, s. 91. ISBN 80-7141-442-5

² Srov. JOHNSON, PAUL. *Dějiny židovského národa.* Řevnice: Rozmluvy, 1995, s. 78. ISBN 80-85336-31-6

Senacherib přitáhl v r. 701 před n. l. se svými vojsky k Jeruzalému, který byl v nejvyšší nouzi podivuhodně zachráněn. Velkou morální oporou krále Chizkijáše byl právě prorok Izajáš.³

Bohužel pro jeho nové teologické chápání Boha i morálních principů, které do svých spisů i kázání vnášel, jej neměli ortodoxní kněží rádi a proto podle hluboce zakořeněné talmudské tradice byl zavražděn za vlády modlářského krále Menaše. Proto snad toto mučednictví se objevuje v dalších částech Izaiášova proroctví v tzv. Deuteroizaiáši.⁴

1.2. Izaiášovo poselství

Vlivem proroka Izaiáše dostává starozákonní představa o Bohu docela nové zabarvení. „Bůh otců“, který byl vždy tak blízko a který byl tak důvěrně známý se stává tajemstvím budící bázeň a děs. „*Svatý, svatý, svatý je Hospodin zástupů.*“⁵ Jeho sláva oživuje a prozařuje celý vesmír a celý vesmír je naplněn Jeho svatostí. Když zbožný starozákonní Izraelita uváží svatost a velikost Hospodinovu, vyvstanou mu na mysli dva jasné poznatky – člověk si uvědomuje neštěstí hříchu, který ho dělí od tohoto svatého Boha.

V Izaiášově myšlení také jasně vyplývá na povrch Boží monoteismus, protože v záři Hospodinovy moci, není dostatek místa pro jiné bohy.⁶

³ Srov. HOCHMAN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci – Rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské.* díl 5. Praha: Zvon 1990, s. 189. ISBN 80-7113-027-3

⁴ Srov. JOHNSON, PAUL. *Dějiny židovského národa.* Řevnice: Rozmluvy, 1995, s. 79. ISBN 80-85336-31-6

⁵ Iz 6,3a

⁶ Srov. HOCHMAN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci – Rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské.* díl 5. Praha: Zvon 1990, s. 190. ISBN 80-7113-027-3

2. Exegeze úryvku Iz 7, 10-17

2.1. Historický kontext

„Růst asyrské moci za krále Tiglat-pilešara III. (747 – 727) chtěl aramejský král Resín řešit vybudováním koalice. Pro tento záměr získal Sidón, Týr, pelištejská města, i jednu arabskou královnu. Připojil se také izraelský král Pekach. Přidá -li se ještě Judsko, je naděje, že proti půjde i Edóm i Moáb.“⁷

Achaz, judský král se ovšem bránil připojit k této koalici proti Asýrii, a proto se jej aramejský král Resín a izraelský král Pekach snažili přinutit vojensky. Pokud se nepřipojí, musí být sesazen. Když se král Achaz doslechl, že vojska obou králů jsou již v Efrajimu, zachvělo se jeho srdce a ocitl se v krajní tísní. Uhájil Jeruzalém, ale utrpěl velikou porážku. Po porážce se stáhl do Jeruzaléma, kde čekal další ozbrojený útok a ohlížel se po pomoci a doufal ji získat od asyrského velkokrále.

Bůh, skrze proroka Izaiáše se jej snaží utěšit a povzbudit jej, aby nejednal ukvapeně ve svém rozhodnutí, ale aby měl důvěru v Boží zaslíbení ohledně Davidova rodu. Prorok jde ke králi Achazovi se svým malým synem Šearjašúbem (v překladu: zbytek se vrátí z boje, zbytek se obrátí). Místo setkání s králem je na konci strouhy Horního rybníka, kde král očekával obležení města, a kde zajišťoval zásobování vodou. Vodní zdroje byly tehdy často vnímány jako místo důležitých rozhodnutí a jednání. A toto místo také leželo blízko Valchářova pole, což nebylo nějakým obyčejným polem, ale prostor pro kultické očišťování. Setkání na tomto místě mělo králi připomenout, že je třeba zachovat čistotu srdce před Bohem.

Izaiáš mu předal své poselství od Hospodina. Poselství spočívající v tom, že král nesmí ztrácet odvalu, ale spíše se opřít s důvěrou o Hospodina. Nemá volat na pomoc Asýřany, protože Hospodin sám ochrání svůj lid. Je pouze jedna podmínka, kterou musí král i lid dodržet. Musí být věrní Hospodinu a spolehnout se cele na Něho.⁸

2.2. Exegeze Iz 7, 10-12

Achaz stojí před důležitým rozhodnutím, které mohlo celé Judeji přinést záchranu, nebo zničení. Je v nezáviděníhodné situaci, ale Bůh ho neopouští, snaží se mu účinně pomoci. Achazovi však chybí to nejdůležitější a to je víra. Na základě toho mu Hospodin nabízí znamení (hebr. **אִימֶנֶן**), tedy něco,

⁷ HOCHMAN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci – Rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské*. díl 5. Praha: Zvon 1990, s. 198. ISBN 80-7113-027-3

⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 198 – 199.

co by podpořilo jeho víru.⁹ אֹתֵּי se často překládá jako nějaké vnější znamení, korouhev.¹⁰

Abychom pochopili hlouběji význam tohoto slova, bude třeba nahlédnout do jiných částí Písma sv.

- Slovo אֹתֵּי se vyskytuje ve spojitosti se smlouvou. *Znamení smlouvy* – kde Hospodin (אֱלֹהִים) potvrzuje smlouvu s lidmi určitým znamením, ať už je vykonané samotným Hospodinem, nebo je vykonané lidským přičiněním, značícím potvrzení a souhlas se smlouvou danou Hospodinem – znamení duhy (Gen 9,12; 9,17), obřizky (Gen 17,13), ustanovení dne odpočinku (Ex 31,13.17)
- Objevujeme též znamení v určitém chápání předmětu, který je člověk povinen nosit na znamení vztahu s Bohem a snahy dodržovat Boží zákon. – např. Deu 6,8
- אֹתֵּי se také klade do souvislosti se slovem מוֹפֵּת (zázrak), kdy Hospodin (אֱלֹהִים) koná veliké a pozoruhodné činy. – viz. Deu 7,19¹¹

Obecně tedy můžeme říci, že: „znamení (hebr. אֹתֵּי) je výraz pro jakýkoli úkaz, ve kterém se projevuje Bůh a jeho vůle; tento úkaz může být v mezích přirozeného dění a přírodních zákonů i mimo ně.“¹²

Achaz ovšem možnost znamení, nabídnutou Bohem odmítá a „posílá k asyrskému královi posly se vzkazem: „Jsem tvůj otrok a tvůj syn. Vytáhni mě a vysvobod' mě...“(2Kr16,7)“¹³ Odmítá Hospodinovu pomocnou ruku, což označuje slabost Achazovy důvěry k Hospodinu, jak vyplývá z následujícího citátu Iz 7,13.¹⁴

2.3. Exegeze Iz 7, 13 – 17

Achazovo odmítnutí tedy Izaiáš vnímá jako pokoušení Boží trpělivosti, protože v dějinách Davidovských králů bylo nesčíslně podobných neposlušností i zneužívání toho, že lid stojí při nich.¹⁵ Toto se Bohu protiví, protože Bůh je žárlivě milující (Ex 34,14), přesto trpělivý a jeho trpělivost (רַחֲמָיו) spočívá v tom, že oddaluje, zdržuje, zpomaluje svůj spravedlivý hněv a čeká nápravu.¹⁶

⁹ Srov. *Starý zákon – překlad s výkladem. Svazek II – Izajáš*. 1. vydání Praha: Kalich, 1982, s. 64.

¹⁰ Srov. PÍPAL, BLAHOŠLAV. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 3. vydání Praha: 1997, s. 16. ISBN 80-7017-121-9

¹¹ Srov. Software: *BibleWorks™ Copyright © 1992-2001*, verze: 5.0.020w

¹² *Starý zákon – překlad s výkladem. Svazek II – Izajáš*. 1. vydání Praha: Kalich, 1982, s. 64.

¹³ *Tamtéž*, s. 64.

¹⁴ I řekl Izajáš: "Slyšte, dome Davidův! Což je vám málo zkoušet trpělivost lidí, že chcete zkoušet i trpělivost mého Boha?"

¹⁵ Srov. *Starý zákon – překlad s výkladem. Svazek II – Izajáš*. 1. vydání Praha: Kalich, 1982, s. 64.

¹⁶ Srov. NOVOTNÝ, ADOLF. *Biblický slovník R-Ž*. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992, s. 1114. ISBN 80-7017-528-1 (pro Kalich), ISBN 80-900881-1-2 (pro Česká biblická společnost)

Přesto do tohoto lidského odmítnutí Boha neposlušností a přestupky Davidova rodu, přichází Bůh s novým znamením - znamením milosti a soudu. Dá tomuto rodu potomka, který bude Hospodinu věrný a neustále s ním spojený. Tento potomek se narodí z dívky, o které se zde nemluví jako o panně (בְּתוּלָה), ale jako o mladé ženě zralé pro manželství (עַלְמָה), která neokusila pohlavního styku. Syn, který se narodí, se bude jmenovat Immanuel (עִמְּנוּאֵל), což se překládá: S námi Bůh. Tento syn bude spojen s Bohem pevnějším svazkem, bude obdařen jedinečnou moudrostí (חֵכְמָה)¹⁷ a bude nejen umět rozeznávat, ale i rozlišovat dobro a zlo, o co lidé odedávna usilovali (Gen 3,5n), ale co nikdy nemohli, nedovedli a stále jen převraceli. Moudrost je v části tohoto úryvku vyjádřena slovy: „Bude jíst smetanu a med.“ Tyto dva pokrmy byly považovány za pokrmy mesiášské doby a jako takové přinášeli Mesiáši moudrost.¹⁸

„Avšak než se Immanuel ujme vlády, bude zpuštěn nejen Aram a (severní) Izrael, ale bude soužen a zpuštěn i Juda. Co Achaz svým jednáním vyvolává, tvrdě dolehne i na něho a na lid.“¹⁹

Ještě však zůstává nezodpovězená otázka, kdo je tento Immanuel a kdo je tato dívka, o které Izaiáš mluví. Slovo dívka (הַעַלְמָה) je v úryvku Iz 7,14 uvedeno určitým členem, který vypovídá o tom, že Izaiáš měl na mysli určitou matku. Na základě toho se mnozí odborníci domnívají, že touto mladou ženou mohla být:

- Achazova žena nebo přímo jeho vlastní žena, i když je dosti zvláštní, že tam o ní nemluví přímo.
- Nějaká mladá žena
- Matka Mesiášova z rodu Davidova, jejíž syn-Mesiáš měl přijít, a který byl prorokován již prorokem Micheášem. V tomto případě by smetana a med znamenaly božský pokrm.

V každém případě jde však o zrození Mesiáše, který je Bohem, přítomným mezi námi.²⁰

¹⁷ Srov. NOVOTNÝ, ADOLF. *Biblický slovník A-P*. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992, s. 449. ISBN 80-7017-528-1 (pro Kalich), ISBN 80-900881-1-2 (pro Česká biblická společnost), kde חֵכְמָה znamená spíše praktickou moudrost, než nějaké filosofování. Izraelec spojoval moudrost se srdcem a duchem, nebyla tam pouze rozumová stránka. Moudrostí je činit ustanovení Boží a je chápána především jako dar Boží. Moudrost je Boží vlastností, na níž má člověk částečně podíl.

¹⁸ Srov. *Starý zákon – překlad s výkladem. Svazek 11 – Izajáš*. 1. vydání Praha: Kalich, 1982, s. 64.

¹⁹ *Tamtéž*. s. 64.

²⁰ Srov. NOVOTNÝ, ADOLF. *Biblický slovník R-Ž*. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992, s. 251 - 252. ISBN 80-7017-528-1 (pro Kalich), ISBN 80-900881-1-2 (pro Česká biblická společnost)

Závěr

Izaiášovo proroctví jsem si vybral, protože proroci Starého zákona jsou mi obzvláště blízcí svým životem. Ne, že bych se stylozoval do jejich role, ale fascinují mě svým přístupem k hlásání Božího zákona, věrnosti Bohu a návratu lidského srdce k Bohu. V době, kdy sekularismus proniká do všech sfér našeho soukromého života je jejich hlas stále aktuálnější.

Bůh není v úryvku, který jsem zpracoval, postaven jako despota nebo krutý vládce, ale jako Bůh milující, který trpělivě čeká na člověka a snaží se mu pomoci v jeho svízelné situaci. Záleží už jenom na samotném člověku, aby na toto Boží čekání odpověděl a přijal ho do svého zraněného a mnohdy i zničeného srdce.

Bůh čeká, odpoví mu někdo na jeho čekání? Pokud ne, pokračuje v hledání řešení, jak se znovu přiblížit k člověku. Znovu mu nabízí novou cestu, nový způsob osobní spásy, přestože je Bohem žárlivě milujícím.

Literatura

- HOCHMAN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci – Rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské*. díl 5. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-027-3
- BOTEK, ANTON. *Úvod ku knihám Starého zákona podľa Jeruzalemskej biblie*. Bratislava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2004. ISBN 80-7141-442-5
- JOHNSON, PAUL. *Dějiny židovského národa*. Řevnice: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6
- *Starý zákon – překlad s výkladem. Svazek II – Izajáš*. 1. vydání Praha: Kalich, 1982.
- *Bible*. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5
- PÍPAL, BLAHOSLAV. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 3. vydání Praha: 1997. ISBN 80-7017-121-9
- NOVOTNÝ, ADOLF. *Biblický slovník A-P*. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992. ISBN 80-7017-528-1 (pro Kalich), ISBN 80-900881-1-2 (pro Česká biblická společnost)
- NOVOTNÝ, ADOLF. *Biblický slovník R-Ž*. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992. ISBN 80-7017-528-1 (pro Kalich), ISBN 80-900881-1-2 (pro Česká biblická společnost)
- Software: *BibleWorks™ Copyright © 1992-2001, verze: 5.0.020w*

Obsah

ÚVOD.....	2
1. POSTAVA PROROKA IZAIÁŠE.....	3
1.1. ŽIVOT PROROKA IZAIÁŠE.....	3
1.2. IZAIÁŠOVO POSELSTVÍ.....	4
2. EXEGEZE ÚRYVKU IZ 7, 10-17.....	5
2.1. HISTORICKÝ KONTEXT.....	5
2.2. EXEGEZE Iz 7, 10-12	5
2.3. EXEGEZE Iz 7, 13 – 17.....	6
ZÁVĚR.....	8
LITERATURA.....	9
OBSAH.....	10